EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2018 04 26
COM(2018) 236 final

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

Europos kova su internetine dezinformacija

1. ĮVADAS

Didelio masto piliečių dezinformavimas klaidinančia, o kartais stačiai melaginga informacija yra didžiulis iššūkis Europai.

Mūsų atviros demokratinės visuomenės paremtos viešais debatais, leidžiančiais piliečiams būti gerai informuotiems ir išreikšti savo valią laisvuose ir sąžininguose politiniuose procesuose. Žiniasklaidos priemonės tradiciškai atlikdavo labai svarbų vaidmenį: prispirdavo valdžios institucijas atsiskaityti ir skleidė informaciją, leidžiančią piliečiams susidaryti nuomonę visuomenės klausimais ir aktyviai bei veiksmingai dalyvauti demokratinėje visuomenėje. Europoje tradicinėms žiniasklaidos priemonėms taikomos įvairios taisyklės dėl nešališkumo, pliuralizmo, kultūrų įvairovės, žalingo turinio, reklamos ir remiamo turinio. Europos Sąjungos demokratijos pagrindas – laisva ir nepriklausoma žiniasklaida[1].

Šiais laikais dėl interneto ne tik gerokai padidėjo pasiekiamų žinių kiekis ir įvairovė, bet ir iš esmės pasikeitė būdai, kaip piliečiai jas gauna ir naudoja. Internetinė žiniasklaida tapo pagrindiniu informacijos šaltiniu, ypač jaunesniems vartotojams. Įvairi ir lengvai prieinama kokybiška informacija galėtų piliečius dar labiau įtraukti į demokratinius procesus ir paskatinti juose dalyvauti.

Deja, naujos technologijos gali būti naudojamos dezinformacijai skleisti, ypač per socialinę žiniasklaidą, ir tai daroma dar neregėtu mastu, greičiu ir auditorijos pasirinkimo tikslumu: dezinformacijos kampanijų tikslais sukuriami individualizuoti informaciniai laukai ir galingi dezinformacijos didinimo mechanizmai.

Dezinformacija pakerta pasitikėjimą institucijomis, skaitmeninėmis ir tradicinėmis žiniasklaidos priemonėmis ir kenkia mūsų demokratijai, nes trukdo piliečiams priimti sprendimus remiantis objektyvia informacija. Dezinformacija dažnai yra paspirtis radikalioms ir ekstremistinėms idėjoms bei veiklai. Ji paralyžiuoja žodžio laisvę – vieną iš Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (toliau – Chartija)[2] įtvirtintų pagrindinių teisių. Žodžio laisvė apima žiniasklaidos laisvę ir pliuralizmą, taip pat piliečių teisę turėti savo įsitikinimus, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas „valdžios institucijoms nekliudant ir nepaisant valstybių sienų“.

Pagrindinės su žodžio laisve ir žiniasklaidos laisve susijusios valstybės subjektų prievolės – nesikišti, nesiimti cenzūros ir užtikrinti palankią aplinką įtraukiems ir pliuralistiniams viešiems debatams. Teisėtas turinys, nors ir tariamai žalingas, paprastai ginamas kaip žodžio laisvė ir turi būti traktuojamas kitaip nei neteisėtas turinys – pastarąjį gali būti pateisinama apskritai pašalinti. Kaip nusprendė Europos žmogaus teisių teismas, tai ypač svarbu rinkimų kontekste[3].

Įvairūs vietos ir užsienio subjektai plačiai naudojasi masinėmis dezinformacijos kampanijomis tikėdamiesi pasėti nepasitikėjimą ir sukurti įtampą visuomenėje; tai gali

[1] http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-50/2016-fundamental-colloquium-conclusions_40602.pdf.

[2] Chartijos 11 straipsnis. ES sutarties 6 straipsnio 1 dalyje pripažįstamas Chartijos privalomas pobūdis ir nustatyta, kad ji „turi tokią pat teisinę galią, kaip ir Sutartys“.

[3] Žr. bylą *Bowman prieš Jungtinę Karalystę* (141/1996/760/961) http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58134.

turėti rimtų pasekmių mūsų saugumui. Be to, trečiųjų šalių vykdomos (taip pat ir rinkimų procese) dezinformacijos kampanijos gali būti viena iš mišraus pobūdžio grėsmių vidaus saugumui, ypač jei jos derinamos su kibernetiniais išpuoliais. Pavyzdžiui, Rusijos karinėje doktrinoje atvirai pripažįstama, kad informacinis karas yra viena iš jos sričių[4].

Dezinformacija, iškreipdama visuomenės nuomonę, daro poveikį ir politikos formavimo procesams. Vietos ir užsienio subjektai gali pasitelkti dezinformaciją siekdami manipuliuoti politikos formavimo ir visuomenės diskusijomis bei piliečių elgesiu klimato kaitos, migracijos, viešojo saugumo, sveikatos[5] ir finansų klausimais. Dezinformacija taip pat gali sumažinti pasitikėjimą mokslu ir empiriniais įrodymais.

2014 m. Pasaulio ekonomikos forumas spartų klaidinančios informacijos plitimą internete įvardijo kaip vieną iš 10 svarbiausių šiuolaikinės visuomenės tendencijų.[6]

2016 m. 57 proc. ES vartotojų žinias internete skaitė naudodamiesi socialinės žiniasklaidos sklaidos agregatoriais ir paieškos sistemomis.[7] Trečdalis jaunimo (18–24 metų amžiaus) teigia, kad socialinė žiniasklaida yra pagrindinis jų žinių šaltinis.[8]

80 proc. europiečių kelis kartus per mėnesį arba dažniau aptinka, jų manymu, melagingos arba klaidinančios informacijos. 85 proc. respondentų mano, kad tai yra problema jų šalyje.[9]

Turinį platinančios interneto platformos, ypač socialinė žiniasklaida, vaizdo medžiagos bendro naudojimo paslaugos ir paieškos sistemos, atlieka svarbų vaidmenį skleidžiant ir didinant dezinformaciją internete. Kol kas šios platformos nesiėmė proporcingų veiksmų, kad sureaguotų į dezinformacijos ir manipuliatyvaus naudojimosi platformų infrastruktūra keliamą iššūkį. Kai kurios ėmėsi riboto masto iniciatyvų internetinės dezinformacijos skleidimui atsverti, tačiau tai buvo daroma nedaugelyje šalių ir daugelį naudotojų paliekant nuošalyje. Be to, yra rimtų abejonių, ar platformos užtikrina pakankamą savo vartotojų apsaugą, kad trečiosios šalys nepasinaudotų jų asmens duomenimis be jų sutikimo, kaip per neseną dabar duomenų apsaugos institucijų tiriamą „Facebook“ ir „Cambridge Analytica“ atvejį, kuomet milijonų ES socialinių tinklų naudotojų asmens duomenys buvo išgauti ir panaudoti rinkimų kontekste.

ES valstybių narių ir tarptautinė pilietinė visuomenė vis geriau suvokia dezinformacijos augimo problemą ir grėsmės rimtumą ir dėlto yra susirūpinusi. 2015 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba paprašė vyriausiojo įgaliotinio parengti veiksmų planą dėl Rusijos vykdomų dezinformacijos kampanijų[10]. Taip buvo sukurta Strateginės komunikacijos Rytų kaimynystės šalyse darbo grupė, kuri, kaip planuota, vykdo veiklą nuo 2015 m. rugsėjo mėn. 2017 m. birželio mėn. Europos Parlamentas priėmė

[4] https://www.rusemb.org.uk/press/2029.
[5] Pavyzdžiui, dėl nepasitikėjimo skiepais Komisija siūlo Tarybos rekomendaciją, kurioje pateikiama konkrečių priemonių, kaip stebėti ir kovoti su dezinformacija šioje srityje. Žr. COM(2018) 245/2.
[6] http://reports.weforum.org/outlook-14/top-ten-trends-category-page/10-the-rapid-spread-of-misinformation-online/.
[7] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eurobarometer-internet-users-preferences-accessing-content-online.
[8] *Digital News Report 2017*, Reuters Institute, https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/risj-review/2017-digital-news-report-now-available.
[9] http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/ 2183.
[10] http://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2015/03/20/conclusions-european-council/.

rezoliuciją, kurioje paragino Komisiją „išsamiai išanalizuoti esamą padėtį ir teisinę sistemą, susijusią su netikromis naujienomis, ir patikrinti teisėkūros intervencijos galimybę siekiant apriboti netikro turinio sklaidą ir platinimą“[11]. 2018 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba pareiškė, kad „virtualūs socialiniai tinklai ir skaitmeninės platformos turi garantuoti skaidrią praktiką ir visišką piliečių privatumo ir asmens duomenų apsaugą“[12]. 2017 m. tarptautinių organizacijų paskirtų specialiųjų pranešėjų priimtame „Bendrame pareiškime dėl žodžio laisvės ir melagingų žinių, dezinformacijos ir propagandos“[13] konkrečiai nurodyta, kaip šiam reiškiniui taikytini tarptautiniai žmogaus teisių standartai.

Kelios valstybės narės šiuo metu ieško būdų, kaip apsaugoti rinkimų proceso vientisumą nepažeistą internetinės dezinformacijos ir užtikrinti internete pateikiamos politinės reklamos skaidrumą[14].

Tačiau akivaizdu, kad, nors rinkimų proceso apsauga yra visų pirma valstybių narių kompetencija, internetinės dezinformacijos tarpvalstybinis pobūdis verčia šią problemą spręsti Europos lygmeniu, kad būtų užtikrintas veiksmų koordinavimas ir efektyvumas ir apsaugota ES, jos piliečiai, politika ir institucijos.

Šis komunikatas parengtas atsižvelgiant į išsamias konsultacijas su piliečiais ir suinteresuotaisiais subjektais. 2017 m. pabaigoje Komisija sudarė aukšto lygio grupę, kuri patartų šiais klausimais. 2018 m. kovo 12 d. grupė pateikė ataskaitą[15]. Be to, Komisija surengė plataus masto viešas konsultacijas, apėmusias internetinius klausimynus, į kuriuos gauta 2 986 atsakymai[16], struktūrinius dialogus su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais[17] ir „Eurobarometro“ nuomonių apklausą visose 28 valstybėse narėse[18].

Komunikate išdėstoma Komisijos nuomonė apie internetinės dezinformacijos keliamus iššūkius, nurodomi pagrindiniai bendrieji principai ir tikslai, kuriais reikėtų vadovautis informuojant visuomenę apie dezinformaciją ir siekiant veiksmingai kovoti su šiuo reiškiniu, tai pat nurodomos konkrečios priemonės, kurių Komisija ketina imtis.

---

[11] http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P8-TA-2017-0272+0+DOC+PDF+V0//LT.

[12] http://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2018/03/23/european-council-conclusions-22-march-2018/.

[13] *Joint Declaration on Freedom of Expression and "Fake News," Disinformation and Propaganda*, http://www.osce.org/fom/302796?download=true.

[14] Kai kurios valstybės narės jau priėmė arba ketina priimti priemones dėl politinės reklamos. Tai, pavyzdžiui, neseniai pateiktas Prancūzijos įstatymo projektas dėl melagingos informacijos ir Italijos reguliavimo institucijos pasiūlytos neprivalomos gairės.

[15] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation.

[16] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation.

[17] https://ec.europa.eu/epsc/events/high-level-hearing-preserving-democracy-digital-age_en and https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/fake-news.

[18] http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2183.

2. INTERNETINĖS DEZINFORMACIJOS APIBRĖŽTIS IR PRIEŽASTYS

2.1. Apibrėžtis

Dezinformacija vadinama melaginga arba klaidinanti informacija, kuriama, pateikiama ir skleidžiama siekiant ekonominės naudos arba siekiant tyčia suklaidinti visuomenę, ir galinti padaryti žalos visuomenei. Žala visuomenei apima grėsmę demokratiniams politiniams ir politikos formavimo procesams ir tokioms viešosioms gėrybėms kaip, pavyzdžiui, ES piliečių sveikatos apsauga, aplinka ar saugumas. Dezinformacija neapima pranešant informaciją padaromų klaidų, satyros ir parodijos, taip pat aiškiai nurodytų šališkų naujienų ar komentarų. Šiuo komunikatu nedaroma jokio poveikio šiose srityse galiojančioms Sąjungos ar nacionalinėms teisės normoms, įskaitant tas, kurios taikomos su neteisėtu turiniu skelbiamai dezinformacijai[19]. Šiuo komunikatu taip pat nedaroma jokio poveikio taikomiems principams ar vykdomiems veiksmams, susijusiems su neteisėtu turiniu, tokiu kaip internete skelbiamas teroristų turinys ar seksualinės prievartos prieš vaikus medžiaga.

83 proc. europiečių mano, kad melagingos naujienos apskritai yra grėsmė demokratijai, 45 proc. apklaustųjų nuomone, ta grėsmė yra reali, 38 proc. manymu – tam tikra[20].

Komisijos viešų konsultacijų respondentų nuomone, daugiausia žalos visuomenei gali padaryti tyčinė dezinformacija siekiant paveikti rinkimų rezultatus ir imigracijos politiką. Toliau pagal svarbą eina dezinformacija sveikatos, aplinkos ir saugumo srityse[21].

2.2. Dezinformacijos kontekstas ir pagrindinės priežastys

Dezinformavimas išsikerojo dėl tarpusavyje susijusių ekonominių, technologinių, politinių ir ideologinių priežasčių.

Pirma, dezinformacijos plitimas yra platesnių reiškinių, kuriuos patiria sparčiai kintančiomis sąlygomis gyvenančios visuomenės, požymis. Ekonominis nesaugumas, augantis ekstremizmas ir kultūriniai poslinkiai kelia nerimą ir sudaro puikias sąlygas dezinformacijos kampanijomis sėti įtampą visuomenėje, didinti poliarizaciją ir kurstyti nepasitikėjimą. Organizacijos ir formuoti visuomenės požiūrį siekiančios agentūros (ar jos būtų įmonės, ar valstybės, ar nevyriausybinės organizacijos, turinčios interesų politinėse ir politikos formavimo diskusijose, taip pat šaltiniai už ES ribų) gali griebtis dezinformacijos siekdamos manipuliuoti politikos formavimo ir visuomenės diskusijas. Ne visose visuomenėse dezinformacija padaro tokį patį poveikį – jis priklauso nuo piliečių išsilavinimo lygio, demokratijos kultūros, pasitikėjimo institucijomis, rinkimų sistemų įtraukumo, pinigų vaidmens politiniuose procesuose ir socialinės bei ekonominės nelygybės.

Ilgainiui kova su dezinformacija gali būti veiksminga tik jei ją papildys aiški politinė valia stiprinti mūsų kolektyvinį atsparumą renkantis demokratinę laikyseną ir Europos vertybes.

---

[19] 2018 m. kovo 1 d. Komisijos rekomendacija dėl veiksmingų kovos su neteisėtu turiniu internete priemonių (C(2018) 1177 *final*), https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/commission-recommendation-measures-effectively-tackle-illegal-content-online.

[20] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/first-findings-eurobarometer-fake-news-and-online-disinformation.

[21] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation.

Antra, dezinformacija plinta metu, kai žiniasklaidos sektoriuje vyksta esminės permainos. Žiniasklaidos sektoriuje veikiančių internetinių platformų suklestėjimas smarkiai paveikė žurnalistus ir profesionalios naujienų žiniasklaidos priemones – jie apskritai tebebando pritaikyti savo verslo modelius prie naujos situacijos ir ieško naujų būdų gauti pajamų iš kuriamo turinio. Be to, tam tikros platformos perėmė funkcijas, kurios tradiciškai buvo siejamos su žiniasklaidos priemonėmis, – įžengė į naujienų verslą kaip turinio kaupėjai ir platintojai, tačiau nebūtinai perimdami redaktorių užduotis ir žiniasklaidos priemonių gebėjimus. Dėl ekonominių priežasčių jos siekia, pasinaudodamos tinklu, sukaupti didelę naudotojų bazę ir kuo labiau prailginti laiką, kurį vartotojai naudojasi jų paslaugoms, teikdamos pirmenybę ne informacijos kokybei, o jos kiekiui, ir nesirūpindamos pasekmėmis.

2010–2014 m. bendros naujienų leidėjų pajamos, siejamos su spausdintais leidiniais, sumažėjo 13,45 mlrd. eurų, o pajamos iš skaitmeninio turinio išaugo 3,98 mlrd. eurų; taigi bendras pajamų sumažėjimas buvo 9,47 mlrd. eurų (-13 proc.)[22]. Be to, naujienų leidėjai praneša, kad dėl dabartinio sektoriaus nuosmukio jiems jau teko užsidaryti arba mažinti redaktorių komandą[23].

Trečia, manipuliuojama socialinių tinklų technologijomis siekiant skleisti dezinformaciją tokiais nuosekliais žingsniais: i) dezinformacijos sukūrimas; ii) padidinimas socialinės ar kitos internetinės žiniasklaidos priemonėmis; iii) platinimas vartotojų rankomis.

i) Dezinformacijos sukūrimas

Dezinformacija – galingas ir nebrangus, o dažnai netgi ekonomiškai pelningas, būdas daryti įtaką. Žinomais atvejais iki šiol dažniausiai buvo naudojami rašytiniai straipsniai, kartais papildyti autentiškomis iš konteksto išimtomis nuotraukomis arba vaizdo ir garso medžiaga. Tačiau dabar jau yra naujų, įperkamų ir paprastų naudoti technologijų, kuriomis galima sufalsifikuoti nuotraukas ar vaizdo ir garso medžiagą (angl. „deep fakes“), tad jos jau yra galingesnė manipuliavimo viešąja nuomone priemonė.

ii) Dezinformacijos padidinimas socialinės ar kitos internetinės žiniasklaidos priemonėmis

Skleisti dezinformaciją internete labai padeda įvairūs veiksniai. Dezinformacijos skleidimo mechanizmai yra:

– algoritminiai: kriterijai, pagal kuriuos algoritmai nustato, kokia eilės tvarka rodyti informaciją, priklauso nuo platformos verslo modelio ir nuo to, kaip jame teikiama pirmenybė individualiai pritaikytam ir sensacingam turiniui – tokiam, kuris veikiausiai patrauks dėmesį ir kuriuo bus pasidalyta su kitais naudotojais. Kadangi algoritmais sudaromos sąlygos dalytis individualizuotu turiniu su kitais panašiai mąstančiais naudotojais, algoritmai netiesiogiai didina poliarizaciją ir dezinformacijos poveikį;

– reklaminiai: šiandieninės reklamos modelis dažnai paremtas atlygiu už spustelėtą sensacingą ir plitųjį turinį. Tokiam modeliui reikia reklamos tinklų, kuriuos valdo agentūros, užtikrinančios, kad algoritmų parenkami reklaminiai

[22] http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=17211.
[23] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/public-consultation-role-publishers-copyright-value-chain-and-panorama-exception.

skelbimai būtų rodomi realiuoju laiku. Šis modelis gerai tinka reklamuojantis interneto svetainėse, kuriose pateikiamas sensacingas, į vartotojų emocijas apeliuojantis turinys, taip pat ir dezinformacija;

– technologiniai: tokiomis interneto technologijomis kaip, pavyzdžiui, automatizuotomis paslaugomis (vadinamaisiais botais) dirbtinai padidinamas dezinformacijos skleidimas. Šio mechanizmo veikimą gali palaikyti jokiam tikram vartotojui nepriklausantys dirbtiniai profiliai (netikrų vartotojų paskyros), kurių veikimas kartais būna surežisuotas plačiu mastu (tai vadinama „trolių fabriku“).

iii) Platinimas vartotojų rankomis

Patys vartotojai taip pat prisideda prie dezinformacijos skleidimo. Paprastai ji greičiau plinta socialinėje žiniasklaidoje, nes vartotojai linkę dalytis turiniu prieš tai nepatikrinę jo tikrumo. Turinio srautui internete vis didėjant ir greitėjant, didėja rizika, kad dezinformacija bus dalijamasi lygiai kaip ir bet kokiu kitu turiniu.

Nors populiariausiose naujienų svetainėse per mėnesį apsilanko daugiau žmonių, melagingos naujienos plinta daug greičiau. Pavyzdžiui, Prancūzijoje, vieno melagingų naujienų kanalo turiniu per mėnesį buvo pasidalyta daugiau kaip 11 milijonų kartų – penkis kartus daugiau nei tradicinių naujienų kanalų turiniu[24].

Viešų konsultacijų respondentai manė, kad dezinformacija internetu plinta lengviau todėl, kad apeliuoja į skaitytojų emocijas (88 proc.), gali turėti įtakos viešiems debatams (84 proc.) ir yra skirta nešti pajamas (65 proc.)[25].

3. EUROPOS KOVA SU INTERNETINE DEZINFORMACIJA

Kadangi klausimas sudėtingas, o skaitmeninės aplinkos vystymosi tempas spartus, Komisija mano, kad bet koks politinis atsakas turi būti visapusiškas, o dezinformacijos reiškinys turi būti nuolat vertinamas ir politikos tikslai turi būti koreguojami atsižvelgiant į dezinformacijos raidą.

Nereikia tikėtis, kad vienu sprendimu pavyks išspręsti visas su dezinformacija susijusias problemas. Tačiau nieko nedaryti – irgi ne išeitis.

Komisijos nuomone, kovojant su dezinformacija reikėtų laikytis toliau nurodytų bendrųjų principų ir tikslų.

- Pirma, daugiau skaidrumo, iš kur informacija atsirado, kaip ji buvo sukurta, finansuojama, platinama ir kaip pasirenkama jos auditorija, kad piliečiai galėtų įvertinti internete pateikiamą turinį ir sužinoti apie galimus bandymus manipuliuoti jų nuomone.
- Antra, skatinti informacijos įvairovę, kad piliečiai galėtų priimti informacija pagrįstus sprendimus vadovaudamiesi kritiniu mąstymu. Tam reikėtų remti

[24] *Measuring the reach of "fake news" and online disinformation in Europe,* Reuters Institute https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/measuring-reach-fake-news-and-online-disinformation-europe.

[25] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation.

kokybišką žurnalistiką, ugdyti gebėjimus naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir grąžinti į pusiausvyrą informacijos kūrėjų ir platintojų santykį.

- Trečia, didinti informacijos patikimumą – padedant patikimiems pranešėjams nurodyti jos patikimumo laipsnį, taip pat gerinti jos atsekamumą ir patikrinti įtakingų informacijos teikėjų tapatybę.
- Ketvirta, populiarinti įtraukius sprendimus. Veiksmingi ilgalaikiai šios problemos sprendimo būdai turi apimti piliečių informuotumo didinimą, gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis ugdymą, kuo įvairesnių suinteresuotųjų subjektų įtraukimą ir bendradarbiavimą su valdžios institucijomis, interneto platformomis, reklamuotojais, patikimais pranešėjais, žurnalistais ir žiniasklaidos grupėmis.

Remdamasi visa surinkta medžiaga, Komisija ketina imtis toliau išdėstytų veiksmų. Jie papildys Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, kuris bus taikomas visoje ES nuo 2018 m. gegužės 25 d. ir kuriuo bus sustiprinta interneto platformų naudotojų asmens duomenų apsauga[26]. Bendrajame duomenų apsaugos reglamente paaiškinta duomenų subjekto sutikimo sąvoka ir įvesta labai svarbi duomenų tvarkymo skaidrumo sąvoka, taip pat aiškiau išdėstytos ir suderintos sąlygos, kuriomis gali būti toliau dalijamasi asmens duomenimis (tolesnis tvarkymas).

3.1. Skaidresnė, patikimesnė ir atskaitingesnė internetinė ekosistema

Veikti dezinformacijos kūrimo, didinimo ir platinimo mechanizmams leidžia skaidrumo ir atsekamumo stygius dabartinėje platformų ekosistemoje. Juos taip pat palaiko algoritmų poveikis ir internetinės reklamos modeliai. Todėl būtina skatinti, kad platformos tinkamai keistų savo elgesį, formuotųsi atskaitingesnė informacijos ekosistema, didėtų faktų tikrinimo pajėgumai, plėstųsi kolektyvinės žinios apie dezinformaciją ir pasitelkiant naujas technologijas informacija būtų geriau kuriama ir skleidžiama internete.

3.1.1. Iš interneto platformų tikimasi neatidėliotinų ir veiksmingų priemonių siekiant apsaugoti vartotojus nuo dezinformacijos

Vis labiau tikimasi, kad interneto platformos ne tik laikysis ES ar nacionalinėje teisėje nustatytų teisinių įpareigojimų, bet ir, suvokdamos ypatingą savo funkciją, prisiims tinkamą atsakomybę už tai, kad internetinė aplinka būtų saugi, o vartotojai būtų apsaugoti nuo dezinformacijos ir galėtų susipažinti su įvairiomis politinėmis pažiūromis.

Apskritai platformos neužtikrino pakankamo skaidrumo politinės reklamos ir remiamo turinio atžvilgiu ir nepateikė pakankamai informacijos apie naudojamus strateginius platinimo metodus, pavyzdžiui, apmokamų įtakingų nuomonės formuotojų ir (arba) robotų naudojimą siekiant parduoti tam tikras žinutes. Dėl to kai kurios valstybės narės ėmėsi iniciatyvų ir trečiosios šalys priėmė priemonių dėl politinės reklamos internete skaidrumo.

Komisija ragina platformas pradėti daug griežčiau kovoti su internetine dezinformacija. Jos manymu, padėti gali savireguliavimo priemonės, jei jos būtų veiksmingai įgyvendintos ir būtų stebimas jų taikymas.

[26] 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB.

Tuo tikslu Komisija rems plataus užmojo kovos su dezinformacija kodekso rengimą. Jis turėtų būti grindžiamas aukšto lygio ekspertų grupės pasiūlytais pagrindiniais principais[27] ir įpareigoti interneto platformas bei reklamos sektoriaus įmones siekti šių tikslų:

– labai pagerinti dedamų reklamos skelbimų patikrą, visų pirma siekiant sumažinti dezinformacijos skleidėjų pajamas, ir apriboti politinės reklamos auditorijos pasirinkimo galimybes;

– užtikrinti skaidrumą remiamo turinio, ypač politinės ir teminės reklamos, atžvilgiu; be to, reikėtų sukurti informacijos saugyklas, kur būtų teikiama išsami informacija apie remiamą turinį, pavyzdžiui, tikroji rėmėjo tapatybė, sumokėta suma ir naudoti tikslinės auditorijos pasirinkimo kriterijai. Turėtų būti įdiegti panašūs mechanizmai, leidžiantys vartotojams suprasti, kodėl jie pasirinkti kaip tikslinė auditorija būtent tokiai reklamai;

– imtis veiksmingesnių priemonių netikroms paskyroms uždaryti ir įrodyti tų priemonių veiksmingumą;

– padėti vartotojams įvertinti turinį pagal turinio šaltinių patikimumo rodiklius, nustatomus remiantis objektyviais kriterijais ir patvirtinamus naujienų žiniasklaidos asociacijų atsižvelgiant į žurnalistikos principus ir procesus ir užtikrinant skaidrumą žiniasklaidos nuosavybės ir patikrintos tapatybės atžvilgiu;

– mažinti dezinformacijos matomumą palengvinant patikimos informacijos radimą;

– sukurti aiškias žymėjimo sistemas ir taisykles dėl botų ir užtikrinti, kad jų veiklos nebūtų galima supainioti su žmonių tarpusavio sąveika;

– vartotojams suteikti priemonių, kad jie galėtų individualizuoti ir interaktyviai rinktis, kokią informaciją jie nori matyti internete, ir galėtų lengviau rasti turinį bei gauti prieigą prie įvairių alternatyviems požiūriams atstovaujančių informacijos šaltinių; suteikti jiems patogių pranešimo apie dezinformaciją priemonių;

– užtikrinti, kad kuriant interneto paslaugas būtų iš anksto numatytos apsaugos nuo dezinformacijos priemonės; pavyzdžiui, išsamiai aprašyti, kaip veikia algoritmai, kurie nustato rodytinos informacijos eiliškumą, ir kurti bandymo metodikas;

– laikantis vartotojų privatumo, prekybos paslapčių ir intelektinės nuosavybės apsaugos reikalavimų, patikimoms faktų tikrinimo organizacijoms ir akademinei bendruomenei suteikti prieigą prie platformų duomenų (visų pirma per programų kūrimo sąsajas), kad jos galėtų geriau suprasti, kaip veikia atitinkami algoritmai, ir geriau išanalizuoti bei stebėti dezinformacijos dinamiką ir poveikį visuomenei.

Siekiant šių tikslų jokiais veiksmais negalima pažeisti žodžio laisvės ir turi būti imamasi atsargumo priemonių, kad jais negalėtų būti piktnaudžiaujama, pavyzdžiui, nebūtų cenzūruojama kritika, satyra, kitas požiūris ar šokiruojanti kalba[28]. Taip pat turėtų būti

[27] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation, aukšto lygio grupės ataskaitos 32 psl.

[28] Kaip nurodė Europos žmogaus teisių teismas, žodžio laisvė taikoma ne tik palankiai priimamai ar neužgauliai informacijai ar idėjoms, bet ir toms, kurios gali įžeisti, šokiruoti ar sukrėsti. *Handyside prieš. Jungtinę Karalystę*, priedas Nr. 5493/72 (1976 m. gruodžio 7 d.), 49 str.

visiškai laikomasi Komisijos įsipareigojimo užtikrinti interneto atvirumą, saugumą ir patikimumą.

*Komisija įsteigs **įvairių suinteresuotųjų subjektų forumą dezinformacijos klausimais**, kad susiję suinteresuotieji subjektai, įskaitant interneto platformas, reklamos sektoriaus įmones ir didžiuosius reklamuotojus, žiniasklaidos ir pilietinės visuomenės atstovus, jame galėtų veiksmingai bendradarbiauti ir kad užsitikrintų jų įsipareigojimą koordinuoti ir didinti kovą su dezinformacija. Šis forumas veiks atskirai nuo ES interneto forumo, skirto kovai su teroristiniu turiniu internete. Tikimasi, kad pirmąjį savo veiklos rezultatą – **ES kovos su dezinformacija kodeksą** – forumas pateiks iki 2018 m. liepos mėn., tikintis, kad iki 2018 m. spalio mėn. jau bus matyti apčiuopiamas jo poveikis. Konsultuodamasi su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais ir remdamasi pagrindiniais veiklos rodikliais, nustatytais atsižvelgiant į pirmiau išdėstytus tikslus, Komisija įvertins kodekso įgyvendinimą. Jei įgyvendinimo rezultatai bus nepatenkinami, Komisija gali siūlyti tolesnius veiksmus, taip pat ir reguliuojamojo pobūdžio.*

*Lygiagrečiai Komisija pradės **tyrimą, kad išnagrinėtų, ar nurodant remiamą turinį internete taikytinos ES taisyklės ir kokių spragų galėtų būti šioje srityje**. Tuo pačiu ji įvertins galimų tokio turinio nurodymo priemonių veiksmingumą.*

3.1.2. Daugiau faktų tikrinimo, kolektyvinių žinių ir dezinformacijos stebėjimo pajėgumų

Faktų tikrintojai, tikrinantys ir vertinantys turinio patikimumą pagal faktus ir įrodymus, tapo neatsiejama žiniasklaidos vertės grandinės dalis. Jie taip pat analizuoja informacijos šaltinius ir jos kūrimo bei sklaidos procesus. Faktų tikrintojų patikimumas priklauso nuo to, kiek jie yra nepriklausomi ir kaip laikosi griežtų etikos ir skaidrumo taisyklių.

Esminė sveikos skaitmeninės ekosistemos sąlyga – turėti tankų tvirtų ir nepriklausomų faktų tikrintojų tinklą. Faktų tikrintojų veikla turi būti grindžiama aukštais standartais, tokiais kaip Tarptautinio faktų tikrintojų tinklo *Principų kodeksas*[29].

Be to, daug dezinformacijos aspektų tebėra nepakankamai išanalizuoti ir prieiga prie interneto platformų duomenų tebėra ribota. Siekiant veiksmingai spręsti šią problemą, reikia turėti daug pagrįstų faktų ir įrodymų apie dezinformacijos skleidimą ir poveikį. Faktų tikrintojai ir mokslininkai akademikai, papildomai rinkdami duomenis ir atlikdami analizę, turėtų:

– nuolat stebėti dezinformacijos mastą, metodus ir priemones, tikslų pobūdį ir galimą poveikį;

– nustatyti ir surinkti daugiau informacijos apie dezinformacijos mechanizmus, kurie skaitmeninėmis priemonėmis prisideda prie jos didinimo;

– prisidėti prie sąžiningų, objektyvių ir patikimų rodiklių, skirtų šaltinių skaidrumui vertinti, kūrimo; taip pat

[29] Tarptautinio faktų tikrintojų tinklo (angl. IFCN) Principų kodeksas skirtas organizacijoms, kurios reguliariai skelbia nešališkas ataskaitas apie viešųjų asmenų ir didžiųjų institucijų pareiškimus ir kitų plačiai paplitusių visuomenei aktualių teiginių tikslumą https://www.poynter.org/international-fact-checking-network-fact-checkers-code-principles.

– dalytis žiniomis su naujienų žiniasklaida, platformomis ir valdžios institucijomis siekiant geriau informuoti visuomenę apie dezinformaciją.

Vieni iš svarbiausių reikalavimų – suteikti geresnę prieigą prie interneto platformų duomenų ir saugią erdvę, kurioje būtų galima analizuoti informaciją ir ja keistis.

*Pirmas Komisijos žingsnis bus paremti **nepriklausomo Europos faktų tikrintojų tinklo sukūrimą**, kad jis suformuotų bendrus darbo metodus, keistųsi geraja patirtimi, veiktų kuo didesnėje ES dalyje ir dalyvautų bendroje faktų tikrinimo ir susijusioje veikloje. Tinklo nariai bus kviečiami dalyvauti įvairių suinteresuotųjų subjektų forume dezinformacijos klausimais. Kad tinklo nariai galėtų bendradarbiauti, Komisija jį aprūpins internetinėmis priemonėmis (pvz., bendra saugia internetine erdve).*

*Antras Komisijos žingsnis bus Europos nepriklausomų faktų tikrintojų tinklo ir šioje srityje dirbančių mokslininkų akademikų reikmėms sukurti **saugią Europos kovos su dezinformacija interneto platformą**. Platformoje turėtų būti tarpvalstybinio duomenų rinkimo ir analizės priemonių ir prieiga prie visos ES atviruju duomenų, pavyzdžiui, patikimos nepriklausomos statistinės informacijos. Turėdamas šias priemones tinklas galės atlikti patikimų pranešėjų funkciją. Tokia platforma taip pat padės geriau suprasti internetinę dezinformaciją ir suformuluoti įrodymais pagrįstas tolesnio jos sklaidos ribojimo strategijas. Šiam tikslui Komisija svarstys galimybę naudoti Europos infrastruktūros tinklų priemonę ir remsis patirtimi, sukaupta įgyvendinant programą „Saugesnis internetas“.*

3.1.3. Internetinės atskaitomybės puoselėjimas

Esminė atskaitomybės sąlyga – gebėjimas atsekti dezinformacijos šaltinį per visą jos platinimo procesą; taip pat svarbu didinti pasitikėjimą savo tapatybę nurodžiusiais informacijos tiekėjais ir skatinti atsakingesnį elgesį internete. Pavyzdžiui, vartotojas galėtų turėti galimybę rinktis interneto platformoje bendrauti tik su tais, kurie nurodė tavo tapatybę.

Šiam tikslui Reglamentu dėl elektroninės atpažinties[30] sukuriama prognozuojama reguliavimo aplinka, susijusi su elektroninės atpažinties internetiniu tarpvalstybiniu naudojimusi, pripažinimu ir taikymo užtikrinimu, taip pat tapatumo patvirtinimo ir patikimumo užtikrinimo paslaugomis, kuriomis galima pasiremti skatinant kurti saugaus informacijos tiekėjų tapatybės nustatymo sistemas ir savanoriškai jas naudoti, taikant aukščiausius saugumo ir privatumo standartus ir galbūt pasitelkiant patikrintus pseudonimus.

Siekdama palengvinti kenkėjiško elgesio internete tyrimą, kaip nurodyta 2017 m. rugsėjį pateiktame Bendrame komunikate dėl kibernetinio saugumo, Komisija toliau skatins naudoti interneto protokolo 6 versiją (IPv6), nes ji sudaro sąlygas kiekvienam vartotojui priskirti atskirą IP adresą. Ji taip pat toliau darbuosis, kad pagerintų domenų vardų ir IP WHOIS[31] sistemų veikimą, prieinamumą ir informacijos tikslumą, taip prisidėdama prie Interneto vardų ir numerių paskyrimo korporacijos (angl. ICANN) pastangų ir laikydamasi visų duomenų apsaugos taisyklių.

[30] 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB.

[31] https://whois.icann.org/en.

Komisija skatins eIDAS bendradarbiavimo tinklą, bendradarbiaujant su platformomis, skatinti savanoriškas internetines sistemas, kuriomis naudojantis būtų galima nustatyti informacijos tiekėjų tapatybę (taikant patikimos elektroninės atpažinties ir tapatumo nustatymo priemones, įskaitant patikrintus pseudonimus), kaip numatyta Reglamente dėl elektroninės atpažinties.

Visos šios priemonės taip pat padėtų duoti atkirtį kibernetiniams išpuoliams; pastarieji dažnai vykdomi kartu su dezinformacijos kampanijomis kaip mišraus pobūdžio grėsmės dalis.

3.1.4. Naujų technologijų pajungimas

Atsiradus naujoms technologijoms, informacijos kūrimo ir sklaidos būdai dar labiau pasikeis, tačiau ilgainiui šios technologijos gali padėti kovoti su dezinformacija. Pavyzdžiui,

– tinkamai žmonių prižiūrimas dirbtinis intelektas atliks labai svarbų vaidmenį tikrinant, nustatant ir ženklinant dezinformaciją;

– žiniasklaidos technologijos, leidžiančios individualizuotai ir interaktyviai naudotis internetu, gali padėti piliečiams atrasti turinį ir nustatyti dezinformaciją;

– inovatyviosios technologijos, kaip antai blokų grandinė, gali padėti išlaikyti turinio vientisumą, patvirtinti informacijos ir (arba) jos šaltinių patikimumą, sudaryti sąlygas skaidrumui ir atsekamumui ir stiprinti pasitikėjimą internete skelbiamu turiniu. Jas galima derinti su patikimu elektroniniu tapatybės nustatymu, autentiškumo patvirtinimu ir patikrintais pseudonimais; be to,

– kognityviniai algoritmai, nuskaitantys kontekstinę informaciją, įskaitant duomenų šaltinių tikslumą ir kokybę, pagerins paieškos rezultatų aktualumą ir patikimumą.

Komisija aktyviai darbuojasi naujų technologijų srityje, ypač vykdydama Naujos kartos interneto iniciatyvą[32].

Telkdama šias technologijas Komisija visapusiškai pasinaudos programos „Horizontas 2020“ darbo programa. *Be to, Komisija* ***išnagrinės, ar yra galimybių skirti papildomą paramą****, kuri padėtų diegti kovos su dezinformacija priemones, sutrumpintų didelio poveikio inovacijų patekimo į rinką laiką ir paskatintų mokslininkų ir įmonių partnerystę.*

3.2. Saugūs ir nepaveikiami rinkimų procesai

Ypatingą dėmesį turėtume skirti rinkimų procesų saugumui, nes jie – mūsų demokratijos pagrindas. Dezinformacija dabar tėra viena iš daugelio priemonių, naudojamų siekiant manipuliuoti rinkimų procesais, tarp jų minėtini ir įsilaužimai į interneto svetaines ir jų gadinimas, priėjimas prie politikų asmeninės informacijos ir jos nutekinimas. Kibernetinės operacijos gali būti vykdomos siekiant pažeisti viešosios informacijos vientisumą ir paslėpti dezinformacijos šaltinius, kad nebūtų galima jų nustatyti. Tai ypač svarbu per rinkimų kampanijas, kai dėl trumpų terminų dezinformacija gali būti laiku neaptikta ir likti be atsako.

[32] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/next-generation-internet-initiative.

Per pastaruosius kelerius metus internetinės manipuliacijos ir dezinformacijos taktikos naudojimo atvejų nustatyta per rinkimus bent 18-oje valstybių ir „dezinformacijos taktikos naudojimas prisidėjo prie septynerius metus iš eilės mažėjančios interneto laisvės“[33].

Mąstydama apie 2019 m. Europos Parlamento rinkimus, Komisija paragino[34] kompetentingas nacionalines institucijas nustatyti geriausią su kibernetiniais išpuoliais ir dezinformacija susijusios rizikos rinkimų procesui nustatymo, mažinimo ir valdymo praktiką. Siekdamos parengti savanoriškas gaires, valstybės narės pagal Kibernetinio saugumo direktyvą (TIS direktyva) įsteigtoje bendradarbiavimo grupėje pradėjo peržiūrinėti esamas tinklų ir rinkimų procesuose naudojamų informacinių sistemų kibernetinio saugumui skirtas Europos iniciatyvas.

2018 m. lapkričio 26–27 d. vyksiančio Pagrindinių teisių kolokviumo tema – demokratija. Jame bus aptariama, kokie svarbiausi elementai sudaro įtraukias ir sveikas demokratines visuomenes, nepaliekant nuošaly klausimų, kokias galimybes skaitmenizacija teikia ir kokius iššūkius ji kelia informacija pagrįstiems ir pliuralistiniams demokratiniams debatams, taip pat bus aptariamas neigiamas propagandos poveikis.

Siekdama padėti valstybėms narėms valdyti su kibernetiniais išpuoliais ir dezinformacija susijusią riziką demokratiniam rinkimų procesui, visų pirma dėl to, kad artėja tokie rinkimų procesai valstybėse narėse ir Europos Parlamento rinkimai 2019 m., Komisija inicijuos nuolatinį dialogą, kuris apims:

- reikiamus tolesnius veiksmus, kurių bus su valstybėmis narėmis nuspręsta imtis po 2018 m. balandžio 25–26 d. konferencijos, skirtos pasidalyti geriausia rinkimų praktika;

- visą būtiną kartu su Europos Sąjungos tinklų ir informacijos apsaugos agentūra teiksimą paramą TIS bendradarbiavimo grupės veiklai, susijusiai su rinkimų kibernetiniu saugumu. Iki 2018 m. pabaigos grupė turėtų pateikti rinkinį praktinių rekomendacijų ir priemonių, kuriomis valstybės narės galėtų apsaugoti visus rinkimų proceso etapus;

- aukšto lygio konferenciją su valstybėmis narėmis, skirtą kibernetinių grėsmių rinkimams klausimui, kurią 2018 m. pabaigoje surengs Saugumo sąjungos darbo grupė.

3.3. Švietimo ir gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis puoselėjimas

Siekiant, kad mūsų visuomenės būtų atsparesnės dezinformacijai, itin svarbu ugdyti jos narių, ypač jaunimo, svarbiausius ir skaitmeninius gebėjimus.

2018 m. sausio mėn. Komisijos priimtame Skaitmeninio švietimo veiksmų plane[35] atkreipiamas dėmesys į riziką, kurią dezinformacija kelia pedagogams ir studentams, ir į tai, kad reikia skubiai ugdyti visų tiek pagal formaliojo švietimo programą, tiek neformaliai besimokančių asmenų skaitmeninius įgūdžius ir gebėjimus. Komisijos parengtoje piliečiams skirtoje Europos skaitmeninės kompetencijos programoje nurodytas platus besimokantiems reikalingų įgūdžių spektras – nuo gebėjimo naudotis

[33] *Freedom on the net 2017 report*, Freedom house, https://freedomhouse.org/report/freedom-net/freedom-net-2017.

[34] 2018 m. vasario 14 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2018/234, kaip 2019 m. Europos Parlamento rinkimuose iškelti Europos aspektą ir padaryti juos dar sklandesnius, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=OJ%3AL%3A2018%3A045%3ATOC.

[35] https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/digital-education-action-plan.pdf.

informacija ir duomenimis iki skaitmeninio turinio kūrimo ir saugumo bei gerovės internete[36].

Daugumos viešų konsultacijų respondentų nuomone, tam tikrais veiksmais interneto platformos galėtų gerokai sumažinti dezinformacijos plitimą – šviesti vartotojus ir suteikti jiems priemonių, kad jie galėtų geriau prieiti prie internete pateikiamos informacijos ir ja naudotis, taip pat informuoti vartotojus, kada turinys yra sukurtas ar platinamas boto[37].

Kadangi dezinformacija yra tarpvalstybinio pobūdžio, ES gali padėti visose valstybėse narėse skleisti gerąją patirtį, kaip didinti piliečių atsparumą jos poveikiui; be to, Komisija gali dar labiau stiprinti jaunimui ir suaugusiesiems skirtus veiksmus.

- Komisija pirmininkauja Gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis ekspertų grupei ir remia bandomąjį projektą „Visų gebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis“[38].

- Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvoje pripažįstama gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis svarba[39] ir šios direktyvos peržiūra siekiama atidžiau stebėti, kokių veiksmų valstybių narių valdžios institucijos imasi gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis srityje[40].

- Komisija remia, be kita ko, pagal programą „Erasmus +“, daug įvairių saugumo internete, skaitmeninės gerovės ir skaitmeninių įgūdžių ugdymo iniciatyvų, kuriomis siekiama, kad piliečiai, ypač jaunimas, išmoktų skaitmeninėje aplinkoje atskirti pelus nuo grūdų, o tai savo ruožtu padės didinti gebėjimą naudotis skaitmeninės žiniasklaidos priemonėmis.

- ES skaitmeninių įgūdžių ir gebėjimų darbo grupėje valstybės narės, socialiniai partneriai ir švietimo organizacijos dalijasi skaitmeninio švietimo patirtimi ir gerosios praktikos pavyzdžiais[41].

- Komisija ragina valstybes nares sutelkti išteklius ir į švietimo politiką įtraukti šiuos aspektus: skaitmeninio pilietiškumo, gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis, kritinio mąstymo internetinėje aplinkoje įgūdžių ugdymo, informavimo apie dezinformaciją ir jos didinimo internete metodus. Šiuo atžvilgiu itin svarbu, kad mokytojai gautų reikiamą paramą, įskaitant mokymus ir galimybę pasidalyti gerosios patirties pavyzdžiais.

[36] https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp/digital-competence-framework.
[37] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation.
[38] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/2016-call-proposals-pilot-project-media-literacy-all
[39] Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvoje teigiama, kad „visose visuomenės grupėse turėtų būti skatinama žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo plėtra ir atidžiai sekama šio proceso pažanga“ (47 konstatuojamoji dalis).
[40] Taryba į savo bendro požiūrio dokumentą įtraukė įpareigojimą valstybėms narėms populiarinti gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis įgūdžius ir imtis priemonių, kad šie įgūdžiai būtų ugdomi. Šį įpareigojimą šiuo metu svarsto Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvą peržiūrinčios teisėkūros institucijos.
[41] https://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/expert-groups/digital-skills-competences_en.

Be to, Komisija:

– *paragins nepriklausomus faktų tikrintojus ir pilietinės visuomenės organizacijas mokykloms ir švietimo specialistams pateikti mokomosios medžiagos;*

– *į kampaniją #SaferInternet4EU*[42] *įtrauks tikslines iniciatyvas, susijusias su internetine dezinformacija;*

– *siekdama didinti informuotumą ir skatinti šios srities organizacijų bendradarbiavimą, rengs gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis Europos savaitės renginius;*

– *Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos taikymo ataskaitoje praneš ir apie gebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis;*

– *bendradarbiaudama su Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija sieks išsiaiškinti, ar būtų galima gebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis priskirti prie kriterijų, kuriuos organizacija naudoja pagal Tarptautinio moksleivių vertinimo programą (PISA) rengiamose lyginamosiose ataskaitose;*

– *toliau skatins Skaitmeninių įgūdžių ir užimtumo koalicijos veiklą*[43]*, siekdama remti skaitmeninius įgūdžius, taip pat ir tuos, kurių reikia norint dalyvauti visuomenės gyvenime;*

– *toliau įgyvendins Skaitmeninio švietimo veiksmų planą*[44] *ir rems tokias iniciatyvas kaip stažuotės „Digital Opportunity“*[45]*, kurių tikslas – gerinti Europos piliečių, ypač jaunosios kartos, skaitmeninius įgūdžius ir informuotumą ir puoselėti bendras vertybes ir įtrauktį.*

3.4. Parama kokybiškai žurnalistikai – esminiam demokratinės visuomenės elementui

Siekiant, kad piliečiams būtų teikiama kokybiška ir įvairi informacija labai svarbus vaidmuo tenka kokybiškai naujienų žiniasklaidai, įskaitant visuomeninę žiniasklaidą, ir žurnalistikai. Užtikrindamos žiniasklaidos pliuralizmą ir įvairovę jos gali aptikti dezinformaciją, atsverti jos poveikį ir ją išsklaidyti.

Kintant skaitmeninei aplinkai, būtina investuoti į kokybišką žurnalistiką, sustiprinti pasitikėjimą labai svarbiu visuomeniniu ir demokratiniu kokybiškos žurnalistikos vaidmeniu tiek internete, tiek fiziniame gyvenime, ir padrąsinti kokybiškos naujienų žiniasklaidos atstovus tyrinėti novatoriškas žurnalistikos formas.

Remiantis „Eurobarometro“ tyrimo duomenimis, tradicinę žiniasklaidą piliečiai laiko patikimiausiu naujienų šaltiniu: radiju pasitiki 70 proc., televizija – 66 proc., spausdintais laikraščiais ir naujienų žurnalais – 63 proc. apklaustųjų. Mažiausiai pasitikima naujienų ir vaizdo prieglobos svetainėmis (27 proc.) ir internetiniais socialiniais tinklais (26 proc.).

[42] https://www.betterinternetforkids.eu/web/portal/saferinternet4eu.
[43] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-skills-jobs-coalition.
[44] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/specific-actions-digital-education-action-plan.
[45] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-opportunity-traineeships-boosting-digital-skills-job.

Jaunesni respondentai internete pateikiamomis naujienomis ir informacija pasitiki labiau[46].

Taip pat reikia atkurti žiniasklaidos ir interneto platformų pusiausvyrą. Tai bus lengviau pasiekti greitai patvirtinus ES autorių teisių reformą, kuri pagerins leidėjų padėtį ir užtikrins teisingesnį pajamų paskirstymą tarp teisių turėtojų ir platformų, visų pirma padės naujienų žiniasklaidos subjektams ir žurnalistams uždirbti iš savo kuriamo turinio.

Žurnalistai ir žiniasklaidos profesionalai turėtų būti atviri naujų technologijų teikiamoms galimybėms ir įgyti reikiamų skaitmeninių įgūdžių, kad, siekdami geriau išsiaiškinti faktus ir juos patikrinti, galėtų pasitelkti duomenų ir socialinės žiniasklaidos analizę.

Galiausiai, jei norime gauti kokybišką informaciją ir apsaugoti žurnalistiką visų labui, ypač svarbi viešoji parama žiniasklaidai ir visuomeninei žiniasklaidai. Kaip nurodyta Komisijos sprendimuose dėl pagalbos žiniasklaidai[47], valstybių narių pagalba siekiant bendro ES intereso, pavyzdžiui, žiniasklaidos laisvės ir pliuralizmo, yra suderinama su ES valstybės pagalbos taisyklėmis.

Valstybės narės raginamos apsvarstyti galimybę rinkos nepakankamumo problemą, dėl kurios gali neišgyventi kokybiška žurnalistika, spręsti horizontaliosiomis pagalbos schemomis, taip pat galbūt remti tam tikrą konkrečią veiklą, pavyzdžiui, žurnalistų mokymą, paslaugų ir produktų inovacijas.

Galiojančiose taisyklėse[48] paaiškinta, kokiomis sąlygomis valstybės narės gali teikti valstybės pagalbą. Kad valstybės pagalbos taisyklių taikymas šioje srityje būtų skaidresnis ir labiau prognozuojamas, Komisija internete suteiks viešą prieigą prie šios srities dokumentų saugyklos, kurioje bus nuorodos į taikomas valstybės pagalbos taisykles ir aktualius ankstesnius atvejus. Skaidrumo registre taip pat bus skelbiama reguliariai atnaujinama informacija apie valstybių narių suteiktą valstybės pagalbą[49].

***2018 m.** Komisija **paskelbs kokybiško ES naujienų turinio kūrimo ir platinimo**, naudojantis duomenų žiniasklaidos priemonėmis, **pasiūlymų konkursą**.*

[46] http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2183.

[47] Komisija leido teikti pagalbą naujienų agentūroms (pvz., SA.30481, Valstybės pagalba agentūrai „Agence France-Press“ (AFP), Prancūzija, http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_30481), patvirtino bendrąsias žiniasklaidai skirtas pagalbos schemas (pvz., SA.36366, Pagalbos schema, skirta gamybai ir inovacijoms rašytinės žiniasklaidos srityje, Danija, http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_36366) ir schemas, skirtas leidiniams, gaunantiems nedideles pajamas iš reklamos (pvz., SA.47973 „French Press Aid 2015 Decree France“, http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_47973).

[48] Konkrečiai visuomeninio transliavimo paslaugoms jau parengtos išsamios gairės (Komisijos Komunikatas dėl valstybės pagalbos taisyklių taikymo visuomeninio transliavimo paslaugoms, OL C 257, 2009 10 27, p. 1). Nelygu numatoma paramos rūšis, taip pat gali būti aktualios pagalbos moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir inovacijoms gairės (Komisijos komunikatas „Valstybės pagalbos moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir inovacijoms sistema“, OL C 198, 2014 6 27, p. 1) ir Bendrasis bendrosios išimties reglamentas (2014 m. birželio 17 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius, OL L 187, 2014 6 26, p. 1, su pakeitimais, padarytais 2017 m. birželio 14 d. Komisijos reglamentu (ES) 2017/1084, OL L 156, 2017 6 20, p. 1).

[49] Valstybės pagalbos skaidrumo viešas paieškos puslapis: https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public/search/home?lang=en.

Atsižvelgdama į jau vykdomus projektus, Komisija išnagrinės, ar yra galimybių skirti didesnį finansavimą ***iniciatyvoms, kuriomis skatinama žiniasklaidos laisvė ir pliuralizmas, kokybiška naujienų žiniasklaida ir žurnalistika*** *(įskaitant įgūdžių ugdymą, žurnalistų mokymą, naujas technologijas naujienų svetainėms ir duomenimis grindžiamas bendradarbiavimo platformas).*

Pagrindinių teisių agentūros parengtame ***žiniasklaidos profesionalams skirtame priemonių rinkinyje apie informavimą pagrindinių teisių aspektu*** *žurnalistams bus teikiamos rekomendacijos, patarimai ir priemonės, padėsiantys spręsti etines dilemas, be kita ko, dezinformacijos klausimą, pagrindinių teisių aspektu.*

3.5. Strateginė komunikacija – kovos su vidaus ir išorės dezinformacijos grėsme priemonė

Neatskiriama reagavimo į dezinformaciją dalis yra valdžios institucijų vykdoma komunikacija ir informuotumo didinimas. Strateginę komunikaciją sudaro ne tik aptikimas ir duomenų analizė, labai svarbi jos dalis – informavimo veikla siekiant paneigti skleidžiamą melą. 3.1 skyriuje nurodytomis priemonėmis bus galima ne tik tiksliau ir laiku aptikti ir išanalizuoti internetinę dezinformaciją, bet ir lengviau vykdyti strateginę komunikaciją apie Europą ir ES politiką.

Tai itin svarbu, nes ES dažnai yra dezinformacijos kampanijų taikinys – siekiama suniekinti jos institucijas, politiką, veiksmus ir vertybes. Tokios veiklos šaltiniai gali būti vietiniai ar išoriniai, ją gali vykdyti privatūs ar vieši subjektai, ir ji gali būti vykdoma tiek ES teritorijoje, tiek trečiosiose šalyse. Kaip jau minėta, 2015 m., pripažinus, kad Rusija yra svarbus dezinformacijos problemos aspektas ir siekiant kovoti su jos vykdomomis dezinformacijos kampanijomis, Europos išorės veiksmų tarnyboje įsteigta Strateginės komunikacijos Rytų kaimynystės šalyse darbo grupė. Panašiai 2016 m. ES žvalgybos ir situacijų centre įsteigtas Hibridinių grėsmių analizės ir informavimo centras, kurio užduotis – stebėti užsienio subjektų keliamą mišraus pobūdžio grėsmę (įskaitant dezinformaciją, kuria siekiama paveikti ES vidaus ir kaimyninių šalių politinius sprendimus) ir su ja kovoti. Šios institucijos ir neseniai įsteigtas Europos kovos su hibridinėmis grėsmėmis kompetencijos centras sudaro sustiprinto ES atsako pagrindą[50]. Kartu jie yra svarbūs ES ir Šiaurės Atlanto sutarties organizacijos bendradarbiavimo, kuriuo siekiama didinti Europos atsparumą, gerinti koordinavimą ir parengtį mišraus pobūdžio įsikišimo atvejams, elementai.

Komisija, bendradarbiaudama su Europos išorės veiksmų tarnyba, stiprins savo strateginės komunikacijos pajėgumus, visų pirma geriau savo viduje koordinuos komunikacijos veiklą, kuria siekiama atremti dezinformaciją.

Komisija, bendradarbiaudama su Europos išorės veiksmų tarnyba, į šias bendras pastangas, dalijimąsi žiniomis ir veiklą įtrauks kitas ES institucijas ir galiausiai, naudodamasi atitinkamais mechanizmais, valstybes nares. Tinklo veikloje bus naudojami 3.1.2 skirsnyje nurodytoje saugioje interneto platformoje apie dezinformaciją surinkti duomenys siekiant atitinkamai formuoti informavimo veiklą, kad būtų paneigtas apie Europą skleidžiamas melas, ir kovoti su dezinformacija ES viduje ir už jos ribų.

[50] *Bendra kovos su mišriomis grėsmėmis sistema. Europos Sąjungos atsakas*, Bendras komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai, 2016 m. balandžio 6 d., JOIN(2016) 18 *final*, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=en.

Komisija ir Europos išorės veiksmų tarnyba išnagrinės galimybes kartu su valstybėmis narėmis kurti strateginės komunikacijos atsaką ir kitus mechanizmus, kuriais būtų kovojama su užsienio vyriausybių vykdomomis į ES piliečius ir subjektus nukreiptomis sistemingomis dezinformacijos kampanijomis bei mišraus pobūdžio kišimusi ir būtų didinamas atsparumas jų poveikiui.

Birželio mėn. Komisija, bendradarbiaudama su Europos išorės veiksmų tarnyba, pateiks ataskaitą apie pažangą, padarytą stiprinant gebėjimus (įskaitant kibernetinio saugumo, strateginės komunikacijos ir kontržvalgybos) atremti hibridinę grėsmę.

4. IŠVADA

Sveiki demokratiniai debatai neįsivaizduojami be gerai veikiančios, laisvos ir pliuralistinės informacijos ekosistemos. Komisija įdėmiai stebi dezinformacijos keliamą grėsmę atviroms ir demokratinėms mūsų valstybių narių visuomenėms. Šiame komunikate išsamiai išdėstoma, ko reikėtų imtis norint atremti šias rimtas grėsmes – remti skaidrumu grindžiamas skaitmenines ekosistemas, teikti pirmenybę kokybiškai informacijai, suteikti piliečiams priemonių apsisaugoti nuo dezinformacijos ir apsaugoti mūsų demokratines visuomenes bei politikos formavimo procesus. Komisija ragina visus susijusius subjektus smarkiai padidinus pastangas deramai spręsti šią problemą. Ji laikosi nuomonės, kad, veiksmingai įgyvendinus pirmiau išdėstytas priemones, galima daug pasiekti kovoje su internetine dezinformacija. Tačiau Komisija toliau tęs darbą šioje srityje.

Iki 2018 m. gruodžio mėn. ji pateiks padarytos pažangos ataskaitą, kurioje taip pat bus išnagrinėta, ar reikia imtis tolesnių priemonių, kad išdėstyti veiksmai būtų nuolat stebimi ir vertinami.